

اصول اخلاق حرفه ای در محیط مجازی

دکتر مریم باعزم

دانشیار علوم تشریح

موارد مورد بحث در این جلسه:

- مقدمه
- تعریف آموزش مجازی
- ویژگی آموزش مجازی
- مشکلات آموزش مجازی
- موانع تجربه آموزش استادان
- موانع یادگیری از نظر استادان
- اخلاق در آموزش مجازی
- حوزه های اصلی مورد غفلت در آموزش مجازی
- تنگناهای اخلاقی آموزش الکترونیک در ایران
- نتیجه گیری

مقدمه

► واقعیت این است که ورود فن آوری و یکی از دستاوردهایش فن آوری اطلاعات به عرصه آموزش عالی نه تنها ماهیت فرایند یاددهی یادگیری را تغییر داده است. مرزهای آن را به خارج از کلاس های فیزیکی توسعه داده و محیط های یادگیری جدیدی را به وجود آورده است.

► انواع آموزشهای بر مبنای وب: آموزش مبتنی بر رایانه، آموزش از دور، آموزش مبتنی بر اینترنت، آموزش مبتنی بر منابع، آموزش وب محور، آموزش مبتنی بر فن آوری و آموزش های آنلاین

تعریف آموزش مجازی

- آموزش مجازی امروزه تقریباً به معنای استفاده از شیوه های پیشرفته رایانه ای انتقال مطالب درسی به فراگیران، یادگیران، دانش آموزان و دانشجویان است.
- هرگونه ارائه و انتقال دانش و آموزش از طریق وسایل و ابزارهای الکترونیکی، از قبیل تلویزیون، رادیو، اینترنت و یادگیری از طریق اینترنت و وب را آموزش مجازی و الکترونیکی گویند.
- سیستم یا فرایندی از آموزش است که بخش مهمی از آموزش و یادگیری را به همه افراد در تمامی زمان ها و مکان ها بدون محدودیت انتقال میدهد

ویژگی آموزش مجازی

- ▶ ویژگی های منحصر به فرد آموزش الکترونیکی از جمله: فرصت استفاده از چندرسانه ای ها، فرارسانه ها، اتصال و ارتباط با پایگاه های دانش جهانی، تعامل و انعطاف پذیری که از طریق جهانی شدن بیش از پیش گسترش یافته است.
- ▶ امروزه آموزش الکترونیکی به دلیل مزیت هایی از جمله: عدم نیاز به حضور فیزیکی، فرازمانی و فرامکانی بودن، به نظر می رسد که می تواند برخی از محدودیت های آموزش حضوری را از میان بردارد.
- ▶ ویژگی های کاربرپسندی نظیر: رایبه آموزش های غیرحضوری در تمام مراحل تحصیل، دسترسی آسان و شبانه روزی به محتوا و منابع، آموزش رایگان، صرفه جویی در هزینه ها و وقت، بهره گیری کامل از اینترنت و وب، استفاده از کانال های متعدد برقراری ارتباط و تعامل مانند پست الکترونیک، انجمن ها و اتاقهای گفتمان در فرایند آموزش

➤ آموزش های الکترونیکی به عنوان یک نوآوری شایسته و راه حل پذیرفتنی، برای حل مسائل جامعه دانشگاهی، مورد توجه و استقبال گروه های اجتماعی متقاضی تحصیلات آکادمیک در ایران قرار گرفته است.

مشکلات آموزش مجازی

- ▶ فناوری و گستره وسیع آن از یکسو و عدم نظارت و کنترل از سوی تولیدکنندگان فناوری با دسترسی آسان همگان به آن از دیگر سوی، مباحث جدیدی را در این حوزه پدید میآورد که قبلاً در آموزش سنتی و حضوری مطرح نبودند.
- ▶ جریان آزاد ارتباطات الکترونیکی و فقدان جامع نظارتی، کنترل در رابطه و تعامل ارتباطات و اطلاعات را موجب شده است .
- ▶ استراق سمع، دزدی و سرقت حقوق مالکیت فکری، ترویج و تبلیغ ضدارزش ها را سبب میشود.
- ▶ لذا یکی از مباحثی که به واقعیت های آموزش مجازی ارتباط می یابد مباحث اخلاقی است.

موانع تجربه آموزشی استادان

➤ ارتباط با دانشجویان و مشارکت فعال آن ها را عامل انگیزشی مهمی

➤ نبود زمینه خلاقیت و طرح ایده های نو

➤ ضعف دانش درباره فن آوری

➤ نبود عوامل انگیزشی و ضعف فرهنگ سازمانی

موانع یادگیری از نظر استادان

- امکان با نشاط کردن محیط درس و پرورش راه حل های تازه برای مسایل در فضای مجازی بسیار دشوار است.
- شناسایی سبک های یادگیری دانشجویان، مشکل مهم دیگری درآموزش الکترونیکی است.
- فقدان تجربه شخصی دانشجو از ارتباط با استاد

حوزه اصلی مورد غفلت در آموزش های الکترونیکی

- فقدان گفتگوهای عمیق آنلاین
- فقتان بروز ایده های نو و خلاق
- فقدان درک دیگران و درک شدن از سوی دیگران
- فقدان شناخت دیگران
- فقدان آموختن و الگو گرفتن برای رفتار و یادگیری

➔ اخلاق در آموزش مجازي پيشگيري از بروز مصاديق گوناگون غيراخلاقي در محيط آموزش مجازي است. تدوين مسؤوليتهاي اخلاقي سازمانهاي آموزش مجازي در قبال حقوق خود و ديگران، به سبب جريان آزاد و فراخ دامني گستره ارتباطات الكترونيكي، ضروريست.

اخلاق آموزش مجازي عبارت است از الگوهاي رفتاري ارتباطی مبتنی بر رعایت حقوق خود و دیگران که تکالیف و مسؤولیتهاي اخلاقی سازمان را در قبال آنان مبرهن میسازد

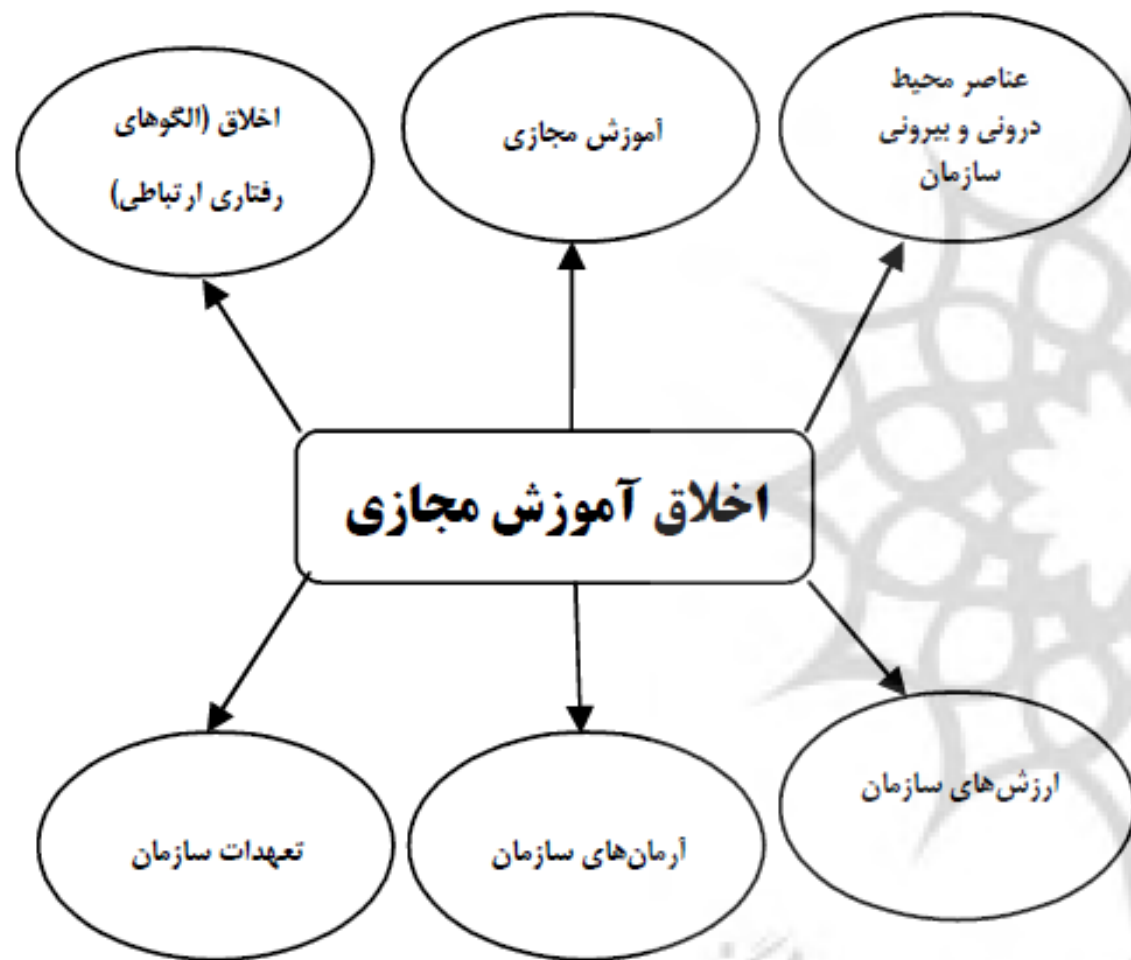
مراد از حقوق دیگران، عناصر محیط داخلی و بیرونی سازمان است که سازمان با آنها تعامل بین شخصی و برون شخصی دارد .

اخلاق در آموزش مجازی

- مسائلی که پیرامون اخلاق در آموزش مجازی مطرح هستند طیف وسیعی را در بر میگیرند که از مبنایی ترین آنها میتوان به موارد زیر اشاره کرد:
- آیا ارتباط اخلاق با آموزش مجازی همان ارتباط آموزش حضوری با اخلاق است یا اخلاق در آموزش مجازی مسائلی متفاوت با اخلاق در آموزش حضوری و سنتی دارد؟
- فرمول بندي و گدگذاري موارد اخلاقی در آموزش مجازی و آموزشهای الکترونیکی به طور کلی چگونه خواهد بود؟
- آیا بدون هیچ گونه مفهوم سازی می توان سیاست های اخلاقی در آموزش مجازی را سازماندهی کرد؟
- این مفهوم سازی چگونه و به دست چه کسانی صورت میگیرد؟ برای این مفهوم سازی باید به چه اصولی استناد کرد؟ یا از چه حوزه هایی استفاده کرد؟

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گرگان

شکل ۱: عناصر اخلاق آموزش مجازی

عناصر درونی سازمان آموزشی عبارتند از:

- ۱. معلمان و استادان
- ۲. مدیران
- ۳. کارکنان و کارمندان
- ۴. فراگیران

عناصر بیرونی که سازمانهای آموزشی با آنها در تعاملند عبارتند از:

- ۱. اولیا و مربیان
- ۲. ناشران
- ۲. تولیدکنندگان فناوری
- ۴. دولت
- ۵. رقبا
- ۶. تصمیم گیرندگان

تنگناهای اخلاقی آموزش الکترونیکی در ایران

تنگناهای اخلاقی مربوط به دانشگاه

استاد

دانشجو

تنگناهای اخلاقی مربوط به استادان

❖ نقض حریم خصوصی: افزایش ارتباط دانشجو استاد، در دسترس بودن دایمی آن ها، دانشجویان انتظار دارند مدرسان همیشه از طریق گوشی و اینترنت در دسترس آن ها باشند.

لازم است میزان دسترسی و ارتباطات طرفین کاملاً مشخص و در زمان های اداری صورت گیرد

❖ محدودیت دسترسی به استادان: دسترسی به استاد در آموزش الکترونیکی، نباید تنها به کلاس محدود شود و باید استاد به روش هتای مختلف مانند: پست الکترونیک و شبکه های اجتماعی مجازی در دسترس باشد تا در مواقع ضروری پاسخ گو باشد.

❖ ضعف روابط استاد و دانشجویان: برخی از استادان چون ارتباط واقعی و چهره به چهره با دانشجویان ندارند، تصور می کنند که نیازی به کیفیت بخشی به محتوا و تدریس خود ندارند و به همین دلیل تدریس بیش تر آن ها، معمولاً بی روح، معمولی و سطح پایین می باشد.

❖ فقدان الگوگیری اخلاقی از مدرسان: در شیوه حضوری، دانشجو مستقیماً استاد را می بینند. تأثیر مطالب و الگوی تربیتی و اخلاقی که استاد دارد شاید مؤثرتر باشد.

تنگناهای اخلاقی مربوط به دانشجویان

▶ عدم صداقت علمی: تقلب، کپی برداری، سرقت ادبی، جعل تکالیف، ارایه مدارک جعلی و کمک به دیگران حین تقلب از موارد عدم صداقت علمی محسوب می شود.

ترس از شکست تحصیلی، تمایل به کسب نمرات بهتر، کاهش انتظارات و فشار والدین، دانشجویان دیگر هم عدم صداقت علمی دارند و این که احتمال کمی برای گرفتار شدن و لو رفتن وجود دارد. همچنین اگر هم گرفتار شوند، مجازات و تنبیه خاصی برایشان وجود ندارد.

▶ ترویج فریب کاری: تصویربرداری و یا کپی برداری از یادداشت ها و مطالب درسی یک دانشجو بدون اجازه گرفتن از او کمک گرفتن از مربی شخصی و یا یادداشت های دانشجویان ترم های قبلی در کلاس ها و یا آزمون پایانی دوره بدون اطلاع مربی

▶ کاهش تعهد و پایبندی: استفاده از ایده ها یا نوشته های دیگران با نام خود، از طریق حذف نام نویسندگان اصلی، در زمان آزمون های نهایی، از طریق جستجو در اینترنت از پاسخ ها و مطالب دیگران استفاده می کنند.

▶ سوء استفاده از فن آوری: دانشجویان در فضای آن لاین یادمی گیرند که قطع و وصل شدن های ارتباط آنلاین، می تواند بهانه های قابل قبولی برای انجام ندادن تکالیف در زمان مورد نظر و گرفتن وقت دوباره برای انجام تکلیف و یا ارزیابی آن فراهم کند

تنگناهای اخلاقی مربوط به دانشگاه

- فقدان جنبه تربیتی و پرورشی: فقدان ارتباط چهره به چهره موجب شده است دانشجویان نتوانند از استادان و سایر افراد در عرصه دانشگاه، تأثیرپذیری اخلاقی داشته باشند.
- عدم پاسخ گویی به دانشجویان: در صورت نیاز به تماس، جهت رفع ابهام و یا حل مشکل، دانشگاه و روابط عمومی آن به سختی حاضر به پاسخ دادن هستند.
- برگزاری بی کیفیت دوره های توجیهی و مهارتی: کاربران این دوره ها باید حداقلی از مهارت نسبت به رایانه و شبکه های وب داشته باشند که در قالب مواردی نظیر: عدم تسلط بر ابزارها و عدم برگزاری دوره های توجیهی، به آن ها اشاره شده است.
- نقص در سیستم ارزیابی و وجود حباب نمره: نقایص و خلاء های فنی زیاد سیستم ارزشیابی آموزش الکترونیکی، باعث افزایش حباب نمره و کاهش استانداردهای یادگیری می شود و پیامد آن کاهش انگیزه و تلاش های دانشجویان است.

برخی از مصادیق غیراخلاقی رایج در حوزه آموزش الکترونیکی و مجازی عبارتند از:

- (۱) سرقت ادبی و نقض حقوق مالکیت فکری
- (۲) ترویج و تبلیغ ضدارزشها
- (۳) استراق سمع
- (۴) افزایش فریبکاری
- (۵) عدم پایبندی به امانتداری
- (۶) تخریب رقبا از طریق تهمت و شایعه سازی
- (۷) گسترش دروغ و تقلب

نتیجه گیری

- رسالت آموزش به طور کلی ترویج اخلاق است اما جریان آزاد ارتباطات در آموزش مجازی و بروز رفتارهای غیراخلاقی در آن نیاز مبرم به اخلاق را مبرهن میسازد. بحث از اخلاق آموزش مجازی نیازمند مفهومی سازی دقیق و کامل از این واژه ترکیبی است.
- در مفهومی سازی اخلاق آموزش مجازی جامع نگری نسبت به اخلاق، آموزش مجازی، عناصر محیط داخلی و بیرونی سازمانی، ارزش ها، تعهدات و آرمانهای سازمان جایگاه راهبردی دارد زیرا حصر توجه به یک بعد به تحویلی نگری می انجامد.

با توجه به خنثی نبودن فن آوری باید گفت که جایگاه آموزش های الکترونیکی در پرورش اخلاقی کاربران، همیشه مثبت و سازنده نیست و ممکن است به علت غیرحضور بودن، فقدان ارتباط و تعامل چهره به چهره استاد دانشجو، الگوگیری اخلاقی دانشجویان از استاد، تراکم بالای دانشجویان در هر کلاس، ناشناختگی، وجود هویت کاذب و عدم تعهد و پایبندی خود فرد به انجام تکالیف و شرکت در آزمون ها موجب شکننده شدن ارتباطات و تعاملات و بروز تنگناهای ارزشی و کاهش پرورش اخلاقی دانشجویان شود و حتی مسئولیت برخی از دانشجویان بر سایرین محول شود.

واقعیتی که امروز به آن می توان اشاره کرد حاکی از نابالغ بودن این نوع آموزش است در حالی که آموزش های اینترنتی در جهان فن آوری اطلاعات به سرعت رو به رشد است. در مجموع، باید گفت اگر آموزش های الکترونیکی نتواند همسو با اهداف علمی و پژوهشی آموزش عالی، به پرورش دانشجویانی آگاه، توانمند و مسئولیت پذیر بپردازد، در آینده قبول صلاحیت آن در آموزش عالی از سوی مخاطبان آن، زیرسؤال خواهد رفت.

با توجه به نقش و اهمیت گروه های اجتماعی ذیربط و تفسیرهای منعطف آنها در توسعه فن آوری آموزش های الکترونیکی و قابل تغییر و اصلاح بودن فن آوری آموزش های الکترونیکی، می توان امیدوار بود با اتخاذ تصمیمات صحیح و منطقی از طریق بازاندیشی، اصلاح و بازطراحی محیط های آموزش های الکترونیکی و فن آوری های ارتباطی آن در جهت توجه به پرورش منش های اخلاقی، کاستی ها و نواقص تربیتی آن رفع و هر چه بیشتر در راستای تحقق هویت غنی دانشگاهی برای کاربران حرکت نماید.

منابع

- اخلاق آموزش مجازي : دکتر احمد عليپور و عذرا شالباف
- پديدارشناسی تنگناهای اخلاقی آموزش الکترونيکی در آموزش عالی مجازی ایران: امير مرادی و محسن کردلو
- تأملی بر اخلاق در آموزش مجازي و يادگيري الکترونيکی: بهزاد پورنقدي

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی اراک

با تشکر از توجه شما